داکتر عبدالرحمن زمانی

۲۱ می ۲۰۲۲

حمایت انگلیس ها از رژیم خاندانی در دوران صدارت هاشم خان

(از لابلای اسناد آرشیف انگلستان)

حمایت و حفاظت انگلیس ها از رژیم خاندانی بعد از کشته شدن نادرشاه نیز ادامه داشت. اما با آغاز جنگ جهانی دوم، اوضاع طوری تغیر کرد که هم رژیم خاندانی را سخت به هراس و وحشت انداخت و هم مقامات انگلیسی را در رابطه با اتکای بیشتر رژیم دست نشانده اش درافغانستان به حمایت های مالی، نظامی، سیاسی و استخباراتی شان با مشکلات جدی و جدید مواجه ساخت. عوامل مهمی که باعث اتکای بیشتر و علنی تر بر انگلیس ها میشد، عبارت بودند از:

1. آغاز جنگ دوم جهانی دوم و موضع گیریهای کشورهای محور، بخصوص موقعیت جنگی آلمان، ایطالیا، ترکیه و شوروی دربرابرانگلیسها و احتمال توسعهٔ جبهات جنگ به هند بریتانوی که موقعیت رژیم خاندانی نادرشاه را نیزتهدید مینمود.
2. شدت مبارزات مسالمت آمیزضد استعمارانگلیس بخاطرحصول استقلال سیاسی سرزمین پهناور هندوستان.
3. خوشبینی و وفاداری اقوام آنسوی خط دیورند یا مناطق سرحدی آزاد، به شمول آنهائی که با جنرال نادر خان و برادرانش در رسیدن به تاج و تخت کابل همکاری نموده بودند.
4. ازدیاد مخالفت ها علیه رژیم خاندانی در داخل کشور.
5. زنده بودن غازی امان الله خان در اروپا، ادامهٔ تحرکات مبارزاتی وی و طرفدارانش در خارج از کشور و امید برگشت امان الله خان به قدرت در بین مردم افغانستان و امانیست ها.

از اسناد متعدد آرشیف انگلستان به مشاهده میرسد که انگلیس ها در رابطه با حمایت و دفاع از رژیم افغانستان نه تنها به ارزیابی مجدد سیاست دفاعی بریتانیا در برابر تهدیدات خارجی از روسیه پرداختند، بلکه فعالیت های استخباراتی بر گروپ های مخالف رژیم خاندان نادرشاه و نا آرامی های اقوام سرحد آزاد را شدید تر و وسیعتر ساختند.

در یکی ازین اسناد، درخواست هاشم خان صدراعظم مورد بررسی قرار میگیرد که برای بقای رژیم خاندانی آش حتی به پالیسی سنتی حمایت مخفی انگلیس ها اکتفا نه نموده و باوجود ترس از افکار عامهٔ افغانها که آنان را نماینده و دست نشاندهٔ انگلیس میدانستند، از انگلیس ها به مقابل تجاوز روسیه، به عوض حمایت مخفی، خواهان ضمانت آشکار و مداخلهٔ نظامی میباشد. دیپارتمنت امور خارجی حکومت هند بریتانوی در بارهٔ این تقاضای هاشم خان که از طریق سفیر انگلستان، فریزر - تیتلر سپرده شده بود، به وزیر دولت برای هند بریتانوی و دیپارتمنت سیاسی مینویسد که «بنظر میرسد دلیل این تقاضا چند حادثهٔ باشد که درین اواخر در

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

سرحد دریای آمو رخ داده و برای افغان ها زنگ هوشدار بوده باشد. ما شک داریم که درین مقطع زمانی هاشم خان ازخطری برای یکپارچگی افغانستان بیمی داشته باشد. ما حدس میزنیم که هدف وی بدست آوردن کمک های مادی میباشد....به نظرما این سؤال ضمانت علنی یکی از پالیسی های بلندیست که در نهایت تصمیم آن باید توسط دولت اعلیحضرت [پادشاه انگلستان] اتخاذ شود. اگر این نکته را در نظر بگیریم، به وضاحت دیده میشود که دادن چنین ضمانتی نا ممکن میباشد. چون در شرایط موجود دادن چنین ضمانتی خلاف ورزی از "توافق نامهٔ انگلیس با روس" تلقی خواهد شد.... گذشته ازین که ضرورتی برای دادن چنین ضمانتی وجود ندارد، از نکته نظر نظامی هم باید اشاره کنیم که دادن چنین ضمانتی برای هند [بریتانوی] ممکن نیست، چون در حال حاضر پروسهٔ تنظیم دوبارهٔ قوا برای نقش دفاعی جریان داشته و نمیتواند در صورت تعرض روسیه بر افغانستان، کدام کمک مؤثری را رسانده بتواند.

از طرف دیگر، اگر ما با تقاضای افغانستان ابراز همدردی و دلسوزی نکنیم، نا خواسته آب را به آسیاب آلمانی ها ایطالوی ها و جاپانی ها خواهیم ریخت. بنابرین به این نتیجه میرسیم که برای تصمیم گرفتن درین رابطه وخت بیشتر بدست آوریم، تصمیم آنی نگیریم تا این کمک به ضرر خودمان نیانجامد». (تلگرام شفری مؤرخ ۶ ماه آگست سال ۱۹۳۹ دیپارتمنت امور خارجی حکومت هند بریتانوی).

مقامات عالیرتبهٔ هند بریتانوی به این نتیجه رسیده بودند که عوامل داخلی سبب ترس و واهمهٔ هاشم خان شده و در آن شرایط تهدید تجاوز مسلحانهٔ روس ها بر افغانستان کدام خطر جدی نبوده و حتی اگر چنین تجاوزی صورت هم بگیرد، انگلیس ها نمیتوانند با فرستادن قوای نظامی هند بریتانوی از افغانستان دفاع کنند. بنابرین از وزارت امور خارجه برای هند بریتانوی خواستند تا «نخست به فریزر- تیتلر [سفیر انگلیس در کابل]، هدایت داده شود تا به هاشم خان تکرار کند که در شرایط کنونی این اقدام سیاسی [دادن ضمانت علنی دفاع از افغانستان] به منزله معکوس کردن سیاستی است که تا اکنون مستلزم کمک پوشیده و محجوب، نه اطمینان آشکار بوده است. میتوان استدلال کرد که ضمانت علنی به عوض اطمینان مخفیانه، نه تنها باعث برانگیختن اعتراضات در بین افغانها خواهد شد، چیزی که هاشم خان همیشه از آن بیم دارد، بلکه آنهائی را که متمایل به آلمانها هستند، بیشتر تحریک نموده و سبب ازدیاد نفوذ آنها خواهد شد. این اقدام همچنان بصورت آشکارا باعث بدگمانی و عکس العمل شدید روس ها خواهد شد، مگر آنکه خود نیز در آن شامل باشند. ما فکر میکنیم به هاشم خان گفته شود که ما مایل به دخول در یکچنین ضمانت مشترک [با روس ها- زمانی] نیستیم و آنرا برای افغانها [مردم افغانستان] نا خوشایند میپنداریم. در غیر آن ما آماده هستیم تا بر روی یک سیاست کمک های تخنیکی به قوای هوائی و اردوی افغانستان کار کنیم». (همانجا).

منبع:

- اسناد آرشیف انگلستان، اسناد مربوط به دفاع از افغانستان و تهدید خارجی از روسیه، تلگرام شفری مؤرخ ۲ ماه آگست سال ۱۹۳۹ دیپارتمنت امور خارجی حکومت هند بریتانوی.

(پایان)

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ